

• PRO MEMORIA •

УДК 001.89-051"19/20"Б.Якимович

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2024.87-88.4613>

ІЗ ФРАНКОЗНАВЧОГО ПОЛЯ І НЕ ТІЛЬКИ: БОГДАН ЯКИМОВИЧ

Михайло ГНАТЮК

7 червня 2023 р. минає рік від часу відходу з життя одного з видатних представників львівської гуманітаристики – професора Богдана Якимовича. З його непересічною постаттю пов'язані ряд значних здобутків історичної та філологічної науки, франкознавства за останні чотири десятиліття.

На межі 80–90-х років ХХ ст. в Україні мали нагоду спостерігати цікавий феномен, коли випускники технічних вишів ставали до лав творців нової держави. Багато з них проявляли неабиякий інтерес до історії та культури свого народу. Так було і з Б. Якимовичем: після закінчення Львівської політехніки успішний інженер та активний громадський діяч присвячує себе історії та філології.

У середині 1980-х років він стає здобувачем, а потім і науковим співробітником Інституту суспільних наук у Львові (зараз Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Далі була робота над дисертацією під керівництвом видатного українського історика Ярослава Ісаєвича.

Набутий на попередній адміністративній посаді досвід став у пригоді молодому науковцеві в роботі над проєктами, що їх здійснювала Академія наук України спільно з комісією тоді ще УРСР у справах ЮНЕСКО, зокрема Міжнародний симпозіум «Іван Франко і світова культура» (1986). Б. Якимович був, як і Я. Ісаєвич, одним із найдіяльніших членів оргкомітету форуму. Незважаючи на ідеологічні перешкоди того часу, до ювілею було завершено видання 50-томного зібрання творів І. Франка. Симпозіум ЮНЕСКО знаменував новий етап у розвитку української гуманітаристики, зокрема франкознавства. Уже тоді наша наука намагалася позбутися ідеологічної зашореності, витвореної в умовах совєтської окупації. Сьогодні можемо сміливо ствердити, що сам форум, а особливо видання 3-томового збірника «Іван Франко і світова культура» за редакцією Я. Ісаєвича та Б. Якимовича стали маркерами нового наукового мислення вчених України ще до часу проголошення нашої незалежності.

З того часу франкознавство стало одним із основних напрямів діяльності вченого. Із постаттю І. Франка пов'язані і кандидатська («Видавнича діяльність Івана Франка у 70-80-і роки ХІХ століття», 1994 р.), і докторська («Іван Франко як книгознавець і видавець (1890–1916)», 2008 р.) дисертації. На основі цих досліджень були опубліковані знані сьогодні книгознавчі праці вченого: «Книга, просвіта, нація: видавнича діяльність Івана Франка у 70-80-х роках ХІХ ст.» (1996), «Іван Франко – видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти» (2006). Ці дослідження Б. Якимовича стали унікальними у франкознавстві студіями. Автор ґрунтовно осмислив видавничі серії І. Франка «Дрібна бібліотека», «Наукова бібліотека», «Літературно-наукова бібліотека («мала» і «нова» серії)», «Хлопська бібліотека», «Універсальна бібліотека», «Міжнародна бібліотека», «Всесвітня бібліотека». Істотним є те, що у своїх дослідженнях науковець акцентував увагу на впливі цих видань на розвиток видавничої справи в Україні.

Задля активізації франкознавчої діяльності в Україні та світі Б. Якимович став співорганізатором і заступником голови Міжнародної асоціації франкознавців. За його активної участі ця громадська організація провела низку наукових засідань у Львові, Бухаресті, Перемишлі, Варшаві, Черкасах, Кам'янці-Подільському, Дрогобичі, Стрию, Івано-Франківську, Коломиї, Хмельницькому, Острозі. За заслуги в розвитку франкознавства вченому присвоїли звання «Заслужений працівник культури України» (2006).

Із вивченням творчої спадщини І. Франка пов'язані й інші наукові проєкти Б. Якимовича. Із його ініціативи як директора наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка було здійснене репринтне видання збірки І. Франка «З вершин і низин» (2004), «Листування І. Франка з М. Драгомановим» (2006). Учений був ініціатором видання серії науково-популярних книжок «Дрібненька бібліотека» за аналогією до Франкової «Дрібної бібліотеки» (започаткована у 2000 році, ця серія мала добру опінію серед учених-гуманітаріїв, студентів, широкої наукової громадськості). Невеликі за розміром, друковані у видавничому центрі Львівського університету праці знаних письменників, учених і до сьогодні зберігають свою актуальність. Тоді, зокрема, були опубліковані: малознана сьогодні праця М. Драгоманова «Українська література, поскрибована російським урядом», студія І. Франка «Українська література в 1904 році», габілітаційна лекція Ліни Костенко «Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала», стаття Романа Лубківського «Богорівний, бо правдомовний (Тарас Шевченко і сучасність)». Тут друкували дослідження викладачів університету: студію Б. Якимовича «Лев Жемчужников. Ювілейна силуетка», дослідження Богдана Тихолоза «Ерос versus танатос (філософський код «Зів'ялого листя»)». У серії «Дрібненька бібліотека» побачили світ силуети видатних учених Львівського університету Євгена Лазаренка, Івана Денисюка та ін.

Б. Якимович долучився до проведення наукових конференцій, присвячених творчості Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, які відбувалися в Києві, Ніжині, Черкасах, Переяславі, Чернівцях. Як професор історичного факультету Львівського університету він був головним редактором «Історичних зошитів», керівником цілої низки кандидатських і консультантом докторських дисертацій.

Справою життя Б. Якимович уважав повне видання спогадів Льва Жемчужнікова про Т. Шевченка, які є свідченням великої поваги та підтримки українського генія з боку російського культурного діяча. Учений звів спогад із рукописом, належним чином прокоментував його і підготував до друку. Над цим об'ємним проєктом учений працював близько 20 років. Нема сумніву в тому, що дочка професора Дарина Якимович-Чапран доведе справу батька до завершення.

Науковець був ініціатором, упорядником та автором післямови репринтного видання знаменитого «Кобзаря» Т. Шевченка у двох томах, який побачив світ у Львові за редакцією І. Франка 1908 р. заходами Наукового товариства імені Шевченка. До слова, це видання здійснене коштом самого Б. Якимовича.

Як голова фундації Андрія Чайковського, учений видав 4 томи публіцистичної та мемуарної спадщини цього видатного галицького письменника та громадського діяча й організував кілька конференцій про нього у Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Бережанах, Коломиї. Дослідження, які започаткував професор, продовжують його учні – докторанти та аспіранти.

Значну увагу вчений приділяв вивченню творчості видатних українських письменників і культурних діячів Василя Стефаника, Осипа Маковея, Теофіла Окуневського. У книзі «Визначні постаті України. Андрій Чайковський та Теофіл Окуневський» (2010) Б. Якимович уперше опублікував матеріали про адмірала австро-угорської армії, письменника Ярослава Окуневського, рідного брата галицького політика і правника Т. Окуневського та сподвижника І. Франка.

Вагомою для української гуманітаристики була багаторічна праця Б. Якимовича у Шашкевичівській комісії у Львові. Разом із Феодосієм Стеблієм, Михайлом Шалатою, Василем Горинем, Миколою Ільницьким він долучився до проведення конференцій і видання 6 збірників «Шашкевичіана». До останніх днів життя учений наполегливо працював над підготовкою 7, 8 і 9 томів «Шашкевичіани». Маємо надію, що ця праця буде завершена. Додамо до цього й численні його популярні статті до низки довідкових та енциклопедичних видань: «Енциклопедія сучасної України», «Шевченківська енциклопедія», «Франківська енциклопедія».

Ще з другої половини 1980-х років Б. Якимович заявив про себе як дослідник багатьох проблем національної історії. Його наукові інтереси виявилися в дослідженні, популяризації та відновленні української національної символіки. У 1988 р. за завданням дирекції Інституту суспільних наук молодий учений підготував першу в Україні довідку про нашу національну символіку. Це дослідження сприяло ламанню радянських стереотипів історії України та утвердженню державних символів незалежної України.

Одночасно Б. Якимович вів титанічну працю з дослідження військової історії України в європейському контексті, опублікувавши близько 50 праць, зокрема книгу «Збройні сили України. Нарис історії» (1996). Він був упорядником та співавтором видань «Історія українського війська» (1992; друга частина – 1996), збірки військово-історичних праць Івана Карпинця «Галичина: військова історія 1914–1921 рр.» (2005) та ін. Богдан Якимович був керівником авторських колективів, які створили

«Російсько-український словник для військовиків» (1995), українську редакцію загальновійськових статутів Збройних сил України. За працю в галузі військової історії та термінології учений відзначений численними відзнаками й нагородами.

Професор Б. Якимович активно працював як політик та громадський діяч. На зламі 1980 – 1990-х років він був одним із ініціаторів створення Товариства української мови імені Тараса Шевченка (відновлене товариство «Просвіта»), одним із організаторів Народного Руху України, членом-співзасновником Демократичної партії України. У 1990 р. за рекомендацією В'ячеслава Чорновола науковець очолив Львівське обласне відділення Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна – Світ», головою якого був до останніх днів життя. Завдяки старанням Б. Якимовича до активної роботи Товариства були залучені непересічні особистості: музейник Борис Возницький, живописець Володимир Патик, композитор Богдан Янівський, скульптор Іван Самотос, поет і громадський діяч Р. Лубківський, літератори М. Шалата та Роман Пастух. За безпосередньої участі керівника Товариство організувало культурологічні заходи в Польщі, Румунії, Угорщині, зокрема святочні академії у Бухаресті, Будапешті, Перемишлі, Сяноку, Новиці, присвячені Т. Шевченкові, І. Франкові, Б.-І. Антоничеві, М. Вербицькому.

Професор Б. Якимович був організатором науково-пошукових експедицій товариства «Україна – Світ» на Сіверщину, Полтавщину, Черкащину, Київщину. У цих експедиціях наукові й освітні діячі Львівщини не тільки вивчали пам'ятні місця минулщини (Батурин, Чернігів, Гадяч, Полтава, Канів, Черкаси, Переяслав, Стеблів, Моринці, Керелівка, Городище), але й вели лекції, бесіди та зустрічі, які сприяли єднанню українців різних регіонів.

За місяць до відходу Б. Якимовича з земного життя вийшло друком репринтне видання збірки В. Стефаніка «Твори» (1933), яке він упорядкував і до якого написав ґрунтовну післямову.

До останніх днів життя Б. Якимович залишався оптимістом, будував широкі творчі плани, уболював за Україну та вірив у нашу Перемогу. Був турботливим чоловіком, батьком, дідусем, прадідусем і, безсумнівно, яскравою особистістю, із якою тісно пов'язане суспільне, наукове та культурно-мистецьке життя Львова, Галичини, України.

Світла пам'ять про великого життєлюбця та трудівника залишиться в серцях родини, друзів, приятелів і учнів.

Михайло Гнатюк – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна).

Mykhaylo Hnatiuk – Dr. Sc. (Philology), Full Professor, Head Department of the Theory of Literature and Comparative Literature, L'viv Ivan Franko National University (1 Universytetska Str., 79000, Ukraine).

E-mail: mykhaylo.hnatiuk@lnu.edu.ua

Дата подання: 24 червня 2023 р.